

Бивши амерички велепосланик у Хрватској и Србији отворено говори о новој књизи 'Кад овације утихну' гдје описује драматичне догађаје од 2000. до 2004. и пад српског режима

Након дипломатске каријере Монтгомеру се бави конзултантским бизнисом а дио времена са супругом борави у Београду, гдје је и фотографирао.

Williamu Montgomeryju, 65-годишњем бившем америчком велепосланику у Хрватској и Србији, простор бивше Југославије није био само успутна постаја у каријери: након одласка из дипломатске службе, он и супруга Lynne купили су кућу у Цавтату, а дио времена бораве и у Београду гдје имају стан. Посљедњих неколико година, откако је службено у мировини, Bill Montgomery посветио се приватном конзултантском бизнису, али своју везу с регијом дуго је одржавао и писањем колумни за различите новине из Хрватске и Србије.

Прије неколико тједана, баш уочи десете обљетнице масовних просвједа у Србији и коначног пада режима Слободана Милошевића, у србијанску јавност допрла је вијест да ће ускоро из тиска изићи Montgomeryјева књига у којој он описује своју и улогу Сједињених Држава у рушењу Милошевићева режима. У својој књизи "Кад овације утихну", што ће у Србији бити представљена овог четвртка, William Montgomery посве отворено и с бројним детаљима проговара о драматичним догађајима који су промијенили тијек модерне повијести балканских простора. У ексклузивном интервјуу за Nacional Montgomery је описао о чему је све писао у својој новој књизи.

Национал: Већина дипломата обично је врло тајновита кад је ријеч о њихову послу. Како

сте ви одлучили написати књигу о својим активностима тијekom дипломатске службе у Србији?

Монтгомери: Књига се бави раздобљем након што сам напустио амбасаду у Хрватској и 2001. отишао у Будимпешту, гдје сам отворио Уред за југославенске послове, те потом кад сам дошао у Београд након Милошевићева пада. Дакле, ријеч је о раздобљу од 2000. до 2004. године и то су моја особна искуства из тог времена, али фокусирао сам се на то што смо ми из велепосланства радили.

Национал: Прије бављења Србијом и Милошевићем, провели сте неколико година у Загребу, али у вашој књизи нема чак ни поглавља о Хрватској?

Монтгомеру: Не, јер планирам написати другу књигу, која ће детаљно говорити о мојем времену у Хрватској. Мало сам лијен, ову прву књигу сам планирао писати пет година, напoкoн сам прошлог студеног нашао времена да то и учиним. Онда је требало пет мјесеци да људи из State Departmenta проуче мој рукопис и избришу неке ствари, али надам се да ћу ове зиме, у сљедећих неколико мјесеци написати књигу о Хрватској. Претпостављам да то значи да ће изаћи догодине, отприлике у ово вријеме.

Национал: Колико сте били и могли бити искрени у описивању Србије и оног што је био ваш посао ондје?

Монтгомери: Добро питање. Мрзим читати књиге које су написали људи који нису искрени или немају довољно детаља. Изазов је свакако био то што сам ја у то вријеме био припадник америчке администрације и био сам упознат с многим повјерљивим информацијама за које америчка влада има пуно право да ми каже “Опрости, али ово не можеш објавити, то је још увијек тајна информација”. Тако су влада и службе прочитали мој рукопис и затражили да изоставим само неке дијелове који садрже информације које још и данас имају ознаку тајности. С друге стране, све остало је сачувано: био сам врло искрен и врло детаљан у описивању. Додуше, било је неких догађаја, ситуација и инцидената за које сам желио да буду објављени, али то ми није било допуштено.

Национал: Књига започиње оснивањем вашег уреда у Будимпешти у љето 2000. године. Све донедавно о том посебном задатку који сте имали у јавности се није пуно знало.

Монтгомеру: Поглавље књиге посвећено је времену у Будимпешти и уреду који сам ондје отворио. То је требало бити америчко велепосланство за Србију у егзилу, разлог за смјештање уреда у Будимпешти је великим дијелом био тај што су људи из Србије могли једноставно путовати у Мађарску, без виза. Књига детаљно описује начине на које смо помагали да у Србији победи демократска алтернатива Милошевићеву режиму.

Национал: Који су вам били циљеви у Будимпешти?

Монтгомеру: Срушити режим Слободана Милошевића. Кад сам стигао у Будимпешту, а то је било у липњу 2000., имао сам милијун задатака. Примјерице, морао сам пронаћи пословни простор за свој нови уред, запосленике. Жељели смо бити потпуно одвојени од америчког велепосланства у Будимпешти, претпостављали смо да ћемо ондје бити барем три године. Све се промијенило кад је Милошевић одлучио расписати пријевремене изборе. У том тренутку схватили смо да је то прилика која се не смије пропустити и да морамо на све начине помоћи демократској опозицији у Србији да порази Милошевића.

Национал: Ни до данас није посве јасно зашто је Милошевић ујесен 2000. расписао пријевремене изборе...

Монтгомери: Мислим да се трагично прерачунао. Изгубио је контакт с грађанима и окружио се људима који му нису приопћавали лоше вијести. Мислим да је стварно вјеровао да ће побједити, па чак и варајући. А ми смо одлучили појачати своје напоре да Милошевићево кориштење варања буде минимално. У Хрватској је тада већ постојао GONG, у Србији смо основали еквивалентну организацију за паралелно бројење гласова. Тренирали смо чланове опозиције да одмах по затварању биралишта копирају документ о пребројавању гласова и да одмах телефоном јаве крајњи резултат у опорбenu изборну централу. Тако је опозиција имала копије оригиналног гласовања, а истовремено су прије Милошевића знали коначне резултате избора.

Национал: Прије двадесетак дана Радиотелевизија Србије емитирала је документарни филм “Коначни обрачун”, који говори о догађањима 5. листопада 2000. У том филму рекли сте да је уз вашу помоћ у Србију за свргавање Милошевића ушло више од стотину милијуна долара.

Монтгомеру: Не желим коментирати ни један новчани износ. Заправо и не знам точно колико је доиста новца потрошено. Могу само казати да су Сједињене Државе сматрале да Милошевић мора пасти, да је велик извор нестабилности у цијелој регији. Један од начина да до тога дође је био развој цивилног друштва, при томе на независне медије и удруге попут GONG-а. Требало је на сваки начин ојачати демократску алтернативу Милошевићеву режиму. Примјерице, кључним лидерима опорбе подијелили смо посебне мобилне телефоне који су тијekom просвјета могли функционирати неовисно о србијанској телекомуникацијској мрежи.

Национал: Значајан дио књиге посветили сте односу између бившег србијанског предсједника Војислава Коштунице и бившег премијера Зорана Ђинђића.

Монтгомеру: Њих двојицу обиљежили су стални сукоби и борба за превласт. Кад је ријеч о догађајима од 5. листопада 2000., да је било по Коштуници, никад не би дошло до заузимања парламента или државне телевизије. Ђинђић и други су хтјели револуцију и брзе промјене, а Коштуница је био против наглих одлука и залагао се да све буде проведено стриктно по закону. Никад нећемо знати чији је пут бољи, Ђинђићев или Коштуничин: прави одговор вјеројатно би био да је требало отићи даље него што је Коштуница допуштао, а мање него што је Ђинђић желио.

Национал: Ликвидирани србијански премијер Зоран Ђинђић и данас је велика енигма за многе у Србији.

Монтгомеру: Зоран Ђинђић био је један од најталентиранијих, најкомплекснијих и најкаризматичнијих особа које сам икад познавао. Често смо се састајали, у његову уреду или увечер на чаши вина у његовој кући, и у већини случајева били смо насамом. Ипак, од мене, али и од многих других скривао је своје контакте с Милорадом Улемекком Легијом. До данас ми није познато какве су конкретне користи имали Легија и његови људи од Ђинђића, но неспорно је да му је Легија у више наврата помагао.

Национал: Како му је помагао?

Монтгомери: Као прво, познато је да су се Ћинђић и Легија састали у ноћи прије 5. листопада 2000. и да је епилог тог састанка био да су Легија и његови људи мирно допустили да Милошевић падне. Надаље, Ћинђић је особно окончао побуну Легијиних плаћеника у студеноме 2001. Ипак, најкрупнији догађај сигурно је било ухићење Милошевића, а неки детаљи тог догађаја ни до данас нису сасвим разјашњени. Многи докази о постојању односа између Зорана Ћинђића и Легије досад су већ итекако познати србијанској јавности. Досад није било познато да је Чедомир Јовановић у више наврата посјећивао вођу земунског клана Душана Спасојевића у затвору и помогао му да изађе из затвора гдје је био због отмице власника Делте Мирослава Мишковића, и да је био чест гост у Спасојевићевој кући. Оно о чему се никад није много говорило а и до данас је неразјашњено јест питање зашто су Легија и земунски клан помагали Ћинђићу, коју су корист имали од тога.

Национал: Премда сте посве отворено радили на свргавању Слободана Милошевића и његову трансферирању на суђење у Хааг, неколико година касније имали сте полутајни сусрет с његовом супругом Миром Марковић?

Монтгомери: Да, то се збило поткрај 2002., кад сам у Србији био службено као велепосланик. Прије тог сусрета ја њу уопће нисам ни познавао, али отприје сам знао Милошевића. Наиме, 70-их сам био на свом првом дипломатском послу баш у Београду. Тада сам био задужен да пратим банковни сектор и један од мојих најбољих извора информација била је Београдска банка, а кад је Милошевић постао директор те банке, понекад смо чак знали и вечерати скупа. И тако, поткрај 2002., примио сам позив да би се Мира Марковић жељела видјети са мном. Била је зима, падао је снијег, дошла је сама и била врло нервозна, хтјела ми је само предати своје писмо које је написала предсједнику САД-а и отићи. Ја сам желио с њом мало попричати, па сам јој предложио да попијемо каву. Нисам имао појма како да започнем разговор, у нормалним ситуацијама питали бисте како обитељ, а у тој ситуацији свако такво питање имало је политичку конотацију. Ипак, почео сам с дјецом, па ми је рекла да се кћи Марија одселила у Црну Гору јер јој се гади како су се Срби обрачунали с њезиним оцем. За сина ми није жељела рећи гдје је, само ми је рекла да је далеко и да контактирају телефоном. Кад је почела говорити о свом мужу, постало ми је јасно да она њега доиста сматра највећим лидером србијанске повијести. Потом ми је рекла да у писму стоји молба да предсједник Бусх интервенира да Хаашки суд направи једногодишњу станку у суђењу и омогући њезину супругу да оде на лијечење. На то сам јој рекао да је Хаашки суд суверен у доношењу одлука, на што се она само насмијала, но обећао сам да ћу прослиједити то писмо Бусху. На крају нашег разговора рекла ми је најзанимљивију ствар, рекла је да њезин муж има озбиљне здравствене проблеме с крвним тлаком и да ће он радије умријети бранећи се, него да издржава било какву затворску казну. Додала је да она поуздано зна да он већ неко вријеме не узима лијекове за свој крвни тлак и да би тако могао убити сам себе.

Национал: Многима у Хрватској могло би бити занимљиво поглавље у којем пишете о Хаашком трибуналу, поготово о бившој главној тужитељици Carli Del Ponte. Њу баш нисте штедјели?

Монтгомери: На жалост, на подручју читавог Балкана Хаашки суд ће заувјек бити повезиван с Carlom Del Ponte. Чињеница је да ни један хаашки оптуженик није завршио у Хаагу због њезиних контроверзних путовања по Балкану, него због акција и притисака које су провеле Сједињене Државе и државе чланице Еуропске уније. Њезин став типа “слон у стакларни” који се очитовао кроз њезине медијски врло попраћене посјете регији био је контрапродуктиван јер је ударала по осјетљивим демократским суставима и само појачавала националистичке осјећаје у свим земљама. Тако је отежала демократске транзиције и заправо више наштетила него користила трансферу оптуженика у Хааг. Исто тако, као главна тужитељица донијела је низ стратешки лоших одлука. Осим свега тога, константно је претјеривала с наводним “доказима” о скровиштима бјегунаца. Колико пута смо од ње чули да се Анте Готовина скрива у Хрватској или у Босни и Херцеговини, на крају је био ухићен на Канарским отоцима?

Национал: Јесте ли задовољни ониме што сте постигли у дипломатској служби?

Монтгомери: Испунио сам све што се од мене тражило, али мислим да цијели посао није био до краја направљен, а то је, уосталом, и мој главни разлог за писање ове књиге. Наиме, 90-их је САД био укључен у разне међународне догађаје у којима смо имали кључну улогу и које смо доживљавали као велике успјехе. На крају сваког догађаја имали бисмо сцену која је могла бити типични амерички сретни крај филма - примјерице, гомиле грађана пред скупштином Србије и Милошевићев пад. У стварности, сваки тај догађај није био крај филма, него тек завршетак једног поглавља у повијести те регије или земље, и почетак једног новог поглавља, пуног нових изазова и можда чак и још тежег.

(nacional.hr)